

27

Ενημερωτικά
Σημειώματα

Απρίλιος 2024

Η εφαρμογή του θεσμού της Μαθητείας στην Ελλάδα: η εμπειρία των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων

Έτος Ίδρυσης 2006

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

imegsevee.gr

Δέσποινα Βαλάση

Έτος Ίδρυσης 2006

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

Η εφαρμογή του θεσμού της Μαθητείας στην Ελλάδα: η εμπειρία των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων

Δέσποινα Βαλάση

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων

Γενικής Συνομοσπονδίας Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας

Αριστοτέλους 46, 104 33 Αθήνα

Τηλ: 210 8846852, Φαξ: 210 884653

Email: info@imegsevee.gr

www.imegsevee.gr

Τίτλος: «Η εφαρμογή του θεσμού της Μαθητείας στην Ελλάδα: η εμπειρία των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων»

Τύπος δημοσίευσης: Ενημερωτικά Σημειώματα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Χρονολογία δημοσίευσης: Απρίλιος 2024 Νο: 27

Συγγραφέας: Δέσποινα Βαλάση, Επιστημονικό στέλεχος ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

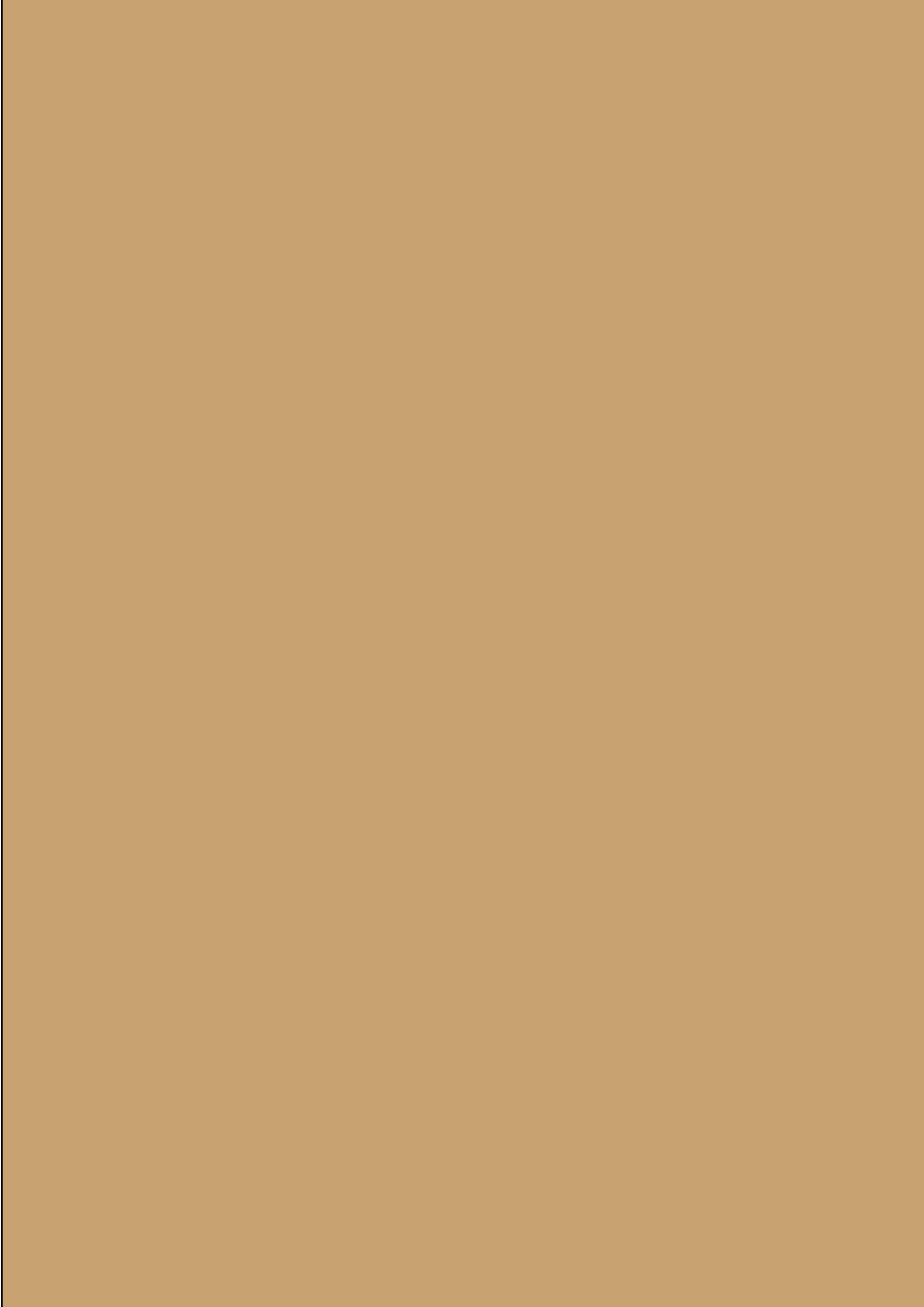
Σχεδιασμός εξωφύλλου: The Birthdays Design

Σελιδοποίηση: Γιάννης Μισεντζής

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βαλάση Δ. (2024), «Η εφαρμογή του θεσμού της Μαθητείας στην Ελλάδα: η εμπειρία των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων», *Ενημερωτικά Σημειώματα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ*, Αθήνα: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, σσ. 20

Οι γνώμες και τα επιχειρήματα που διατυπώνονται στο παρόν Ενημερωτικό Σημείωμα δεσμεύουν τον συντάκτη του και δεν εκφράζουν κατ' ανάγκη τις επίσημες θέσεις του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ και της ΓΣΕΒΕΕ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το παρόν Ενημερωτικό Σημείωμα αποτελεί επικαιροποιημένη μορφή της εισήγησης που παρουσιάστηκε στο διαδικτυακό workshop: «Πώς λειτουργεί η διττή επαγγελματική κατάρτιση στη Γερμανία και την Ελλάδα, με έμφαση στις επιχειρήσεις» που οργανώθηκε από το Ελληνο-γερμανικό Επιμελητήριο στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας Future4VET. Αποσκοπεί να παρουσιάσει τα βασικά στοιχεία της εμπειρίας των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων από την συμμετοχή τους στην εφαρμογή του θεσμού της μαθητείας. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, το κείμενο δομείται πάνω σε τρεις άξονες: ο πρώτος αφορά μια σύντομη παρουσίαση της εφαρμογής της Μαθητείας και του δυικού συστήματος εκπαίδευσης στην Ελλάδα, ο δεύτερος στην παρουσία των ΜμΕ στην Ελλάδα και ο τρίτος άξονας τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ΜμΕ στην Ελλάδα ως προς την εφαρμογή της θεσμού της μαθητείας αλλά και τα πλεονεκτήματά της. Το κείμενο καταλήγει στην ανάγκη υποστήριξης των ΜμΕ στην Ελλάδα έτσι ώστε να συμβάλλουν και από την μεριά τους στη διαμόρφωση ποιοτικών θέσεων μαθητείας με την παροχή ενός δημιουργικού περιβάλλοντος μάθησης για τους νέους ανθρώπους.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: μαθητεία, επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτισης, δεξιότητες, μάθηση βασισμένη στην εργασία, ανεργία, απασχόληση, ΜμΕ, κοινωνική πολιτική.

ABSTRACT

This paper constitutes a revised version of the presentation delivered during the online workshop titled «Exploring Dual Vocational Training in Germany and Greece, with an Emphasis on Business,» hosted by the Hellenic-German Chamber as part of the Future4VET initiative. Its objective is to delineate the fundamental aspects of small and micro-enterprises' engagement in the apprenticeship framework. To fulfill this objective, the narrative is organized along three principal axes: firstly, a concise exposition of the implementation of apprenticeships and the dual education system in Greece; secondly, an examination of the presence of Small and Medium-sized Enterprises (SMEs) in Greece; and thirdly, an analysis of the challenges encountered by SMEs in Greece concerning the adoption of apprenticeship programs and their associated benefits. The paper concludes by underscoring the imperative to bolster support for SMEs in Greece, thereby enabling their meaningful contribution to the cultivation of high-quality apprenticeships, facilitated by the provision of conducive learning environments for youth.

KEY WORDS: apprenticeship, vocational education and training, skills, work-based learning, unemployment, employment, SMEs, social policy.

«Η εφαρμογή του θεσμού της Μαθητείας στην Ελλάδα: η εμπειρία των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων»¹

Η Μαθητεία είναι μια βαθιά ριζωμένη πρακτική στις ευρωπαϊκές κοινωνίες – και όχι μόνο – αντιπροσωπεύοντας μια πανάρχαια παράδοση όπου η τέχνη και η γνώση μεταβιβάζονται από γενιά σε γενιά². Στο σύγχρονο ευρωπαϊκό περιβάλλον, η Μαθητεία (Apprenticeship) εμφανίζεται ως μια πρακτική που είναι δυνατόν να συμβάλλει στην ανάπτυξη ευκαιριών για τους νέους ανθρώπους αλλά και στην προσαρμογή των επιχειρήσεων σε μια ταχέως εξελισσόμενη παγκόσμια οικονομία και τις επιταγές της βιώσιμης ανάπτυξης. Επιπλέον, η Μαθητεία αποτελεί μέρος των απαντήσεων που επιχειρήθηκαν να δοθούν, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με το πέρας της περιόδου που χαρακτηρίστηκε ως «χρυσή εποχή» των ομαλών και απροβλημάτιστων μεταβάσεων από το σχολείο στην αγορά εργασίας για την πλειονότητα των νέων ανθρώπων³.

Όπως επισημαίνει το CEDEFOP⁴ στο πλαίσιο των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Μαθητεία αποτελεί πολιτική προτεραιότητα για την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση διαχρονικά. Συστηματικότερα όμως από το Ανακοινωθέν της Bruges το 2010 ως τη Διακήρυξη του Osnabrück⁵ το 2020 το αίτημα προς όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ είναι να αναλάβουν δράσεις μεταρρύθμισης των υφιστάμενων προγραμμάτων μαθητείας ή εισαγωγής νέων. Ειδικότερα, η Διακήρυξη του Osnabrück του 2020 αναγνώρισε, για ακόμα μια φορά, ότι η μαθητεία και η μάθηση στο χώρο εργασίας ή μάθηση βασισμένη στην εργασία/work-based learning⁶ βελτιώνουν την απασχολησιμότητα εξοπλίζοντας τα άτομα με «γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες που σχετίζονται με τη διαρκώς μεταβαλλόμενη αγορά εργασίας και προσφέρουν αναβάθμιση και επανεκπαίδευση» (reskilling/upskilling) εξασφαλίζονται κατ' αυτόν τον τρόπο τη κοινωνική ενσωμάτωση και συνοχή.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, ειδικά κατά την περίοδο της βαθιάς οικονομικής και κοινωνικής κρίσης της περιόδου 2010–2018, η Μαθητεία παρουσιάστηκε ως κεντρική

1 Το παρόν κείμενο αποτέλεσε εισήγηση στο διαδικτυακό workshop: «[Πώς λειτουργεί η διττή επαγγελματική κατάρτιση στη Γερμανία και την Ελλάδα, με έμφαση στις επιχειρήσεις](#)» που οργανώθηκε από το Ελληνο-γερμανικό Επιμελητήριο την Τρίτη 9 Απριλίου 2024 στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας Future4VET. Για το λόγο αυτό σε ορισμένα σημεία του το κείμενο διατηρεί το αρχικό προφορικό ύφος.

2 Prak M. & Wallis P. eds (2019), *Apprenticeship in Early Modern Europe*, Cambridge University Press; 2019. Bellavitis, A., & Sapienza, V. (Eds.). (2023). *Apprenticeship, Work, Society in Early Modern Venice* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003197195>.

3 Vickerstaff, S. A. (2003). Apprenticeship in the 'Golden Age': Were Youth Transitions Really Smooth and Unproblematic Back Then? *Work, Employment and Society*, 17(2), 269–287. <https://doi.org/10.1177/0950017003017002003>.

4 CEDEFOP, *Apprenticeships in work-based learning*. <https://www.cedefop.europa.eu/en/projects/apprenticeships-work-based-learning>

5 "[Osnabrück Declaration on vocational education and training as an enabler of recovery and just transitions to digital and green economies](#)" (30 Νοεμβρίου 2020).

6 Ειδικότερα βλ. Π. Λιντζέρης (2022), «Μάθηση βασισμένη στην εργασία (work-based learning)», στο Θ. Καραλής & Π. Λιντζέρης (επιμ), [Λεξικό Εκπαίδευσης Ενηλίκων](#), σσ. 208 – 217, Αθήνα: Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

επιλογή για την αντιμετώπιση σημαντικών κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων που αντιμετώπιζε η χώρα, όπως η ανεργία, ειδικά των νέων⁷, και οι αναντιστοιχίες δεξιοτήτων. Ωστόσο, παρά τα οφέλη⁸ που μπορεί να υποστηριχθεί ότι προσφέρει η Μαθητεία εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις ως προς την ευρεία υιοθέτηση και εφαρμογή της. Η περιορισμένη ευαισθητοποίηση και κατανόηση των προγραμμάτων μαθητείας, ο διοικητικός φόρτος και οι περιορισμοί πόρων, θέτουν εμπόδια για τις ΜμΕ που επιδιώκουν να συμμετάσχουν σε πρωτοβουλίες μαθητείας. Η αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων απαιτεί συντονισμένες προσπάθειες από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, τους ενδιαφερόμενους φορείς των οικονομικών κλάδων και των επαγγελματιών και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα για την παροχή στοχευμένης υποστήριξης, τον εξορθολογισμό των διοικητικών διαδικασιών και την προώθηση μιας κουλτούρας συνεργασίας και καινοτομίας.

Σε μια προσπάθεια να αναδείξουμε την εμπειρία των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων από την εφαρμογή του θεσμού της Μαθητείας στην Ελλάδα, το παρόν κείμενο δομείται πάνω σε τρεις άξονες: ο πρώτος αφορά μια σύντομη

παρουσίαση της εφαρμογής της Μαθητείας και του δυικού συστήματος εκπαίδευσης⁹ στην Ελλάδα, ο δεύτερος στην παρουσία των ΜμΕ στην Ελλάδα και ο τρίτος άξονας στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ΜμΕ στην Ελλάδα ως προς την εφαρμογή της θεσμού της μαθητείας.

Ειδικότερα, όσον αφορά τον **πρώτο άξονα** φαίνεται ότι σε αντίθεση με ό,τι πολλοί θα περίμεναν ή θα θεωρούσαν, η Μαθητεία έχει μακρά ιστορία και βαθιές ρίζες στην ελληνική κοινωνία και οικονομία. Αυτή την παράδοση μπορούμε να την διακρίνουμε σε δύο βασικές φάσεις: σε αυτήν που θα μπορούσαμε, σχηματικά, να αποκαλέσουμε ως «προϊστορία» της μαθητείας στην Ελλάδα και στην «ιστορία» της.

Ο όρος «προϊστορία», χρησιμοποιείται εδώ, όπως ήδη αναφέρθηκε, σχηματικά, για να περιγραφεί μια, κατά τα άλλα, μακρά χρονική περίοδο, όπου η Μαθητεία στα επαγγέλματα και ειδικά στα τεχνικά επαγγέλματα, αλλά και στα επαγγέλματα του εμπορίου και των υπηρεσιών, ήταν μεν υπαρκτή αλλά δεν ήταν, σε κεντρικό επίπεδο, θεσμικά κατοχυρωμένη ως τέτοια, και η όποια πλαισίωση της καθοριζόταν κυρίως από το εθμικό και το τοπικό δίκαιο στις διάφορες περιοχές της χώρας, αλλά και τις «συντεχνίες». Χωρίς κρατική ή δημόσια

7 Αναλυτικά για το θέμα της ανεργίας των νέων από το 2010 ως το 2021 βλ. Αλ. Ιωαννίδης (2023), [«Απασχόληση και ανεργία των νέων στην Ελλάδα: υφιστάμενη κατάσταση και προοπτικές»](#), Αθήνα: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

8 Η εστίαση στα οφέλη που μπορεί να έχει σε μια οικονομία, ένα αποτελεσματικό σύστημα μαθητείας δεν συνιστά απλά και μόνο ευρωπαϊκή διαπίστωση, αλλά αποτελεί κοινή παραδοχή η οποία επισημαίνεται από πολλούς διεθνείς και υπερεθνικούς οργανισμούς, όπως το ILO και ο ΟΟΣΑ. (Βλ. Κάρουλας Γ. (2017), [«Μαθητεία και μικρές επιχειρήσεις: θεσμικό πλαίσιο και προτάσεις για τη βελτίωση του συστήματος»](#), Κείμενα Γνώμης ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, Αθήνα: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, Οκτώβριος, σσ. 16).

9 Στην ελληνική γλώσσα ως Δυικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης ή Διττή Επαγγελματική Εκπαίδευση αποδίδεται ο όρος "Dual Vocational Education and Training System" ή "Dual learning Model" (βλ. Cedefop (2018). [Apprenticeship review: Greece. Modernising and expanding apprenticeships in Greece](#), Luxembourg: Publications Office. Παϊδούση Χρ. (2014), Δυικό σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης: Η γερμανική «αφήγηση» για τη σύνδεση εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας. ΕΙΕΑΔ: Άρθρα και Μελέτες 10/Φεβρουάριος 2014).

εποπτεία της Μαθητείας¹⁰ σε οποιαδήποτε μορφή, παιδιά και νέοι στρέφονταν στον επίζηλο τίτλο του «μάστορα» μέσω της μαθητείας η οποία σε αρκετές περιοχές της χώρας ήταν εξαιρετικά οργανωμένη διαδικασία στο πλαίσιο των «συντεχνιών» και με καθορισμένη διάρκεια, αμοιβή, τροφεία και εξετάσεις¹¹. Βέβαια, και σε αντίθεση με το γερμανικό παράδειγμα, αφορούσε, κατά κύριο λόγο, την επιχειρηματικότητα μικρής κλίμακας και τους αυτοαπασχολούμενους. Στον αντίποδα, το γερμανικό υπόδειγμα του «κράτους ευημερίας» (welfare state), ήδη από εποχή της διαμόρφωσης του στα τέλη του 19^{ου} αιώνα¹², έχει κορπορατιστικά χαρακτηριστικά¹³ με έμφαση στις μεγάλες και μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Παρόλα αυτά η Μαθητεία στην Ελλάδα, σε όλη αυτή την μακρά χρονική περίοδο, από την ίδρυση του νεότερου ελληνικού κράτους και ως τις αρχές της μεταπολεμικής περιόδου, έχει έντονη παρουσία τέτοια που να είναι πλέον αποκρυσταλλωμένη στην λαϊκή παράδοση¹⁴, τη λογοτεχνία¹⁵, τον κινηματογράφο, την τέχνη, την ποίηση, τη μουσική, στις ιστορίες των διαφόρων επαγγελματικών κλάδων¹⁶,

στην ιστορία της ίδιας ΓΣΕΒΕΕ¹⁷, κ.ο.κ.

Από την άλλη, η «ιστορία», πλέον, της μαθητείας, και φυσικά σταθμός για το δυϊκό σύστημα εκπαίδευσης στην Ελλάδα, ξεκινά το 1952 με την ίδρυση των «Σχολών Μαθητείας» (τις Τεχνικές Σχολές Μαθητείας) του τότε ΟΑΕΔ (σήμερα Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης - ΔΥΠΑ). Επί της ουσίας, αν θέλουμε να ακριβολογούμε, ως Μαθητεία ορίζεται το εκπαιδευτικό σύστημα, στο οποίο ο μαθησιακός χρόνος εναλλάσσεται μεταξύ εκπαιδευτικής δομής και χώρου εργασίας (σύστημα, το οποίο είναι ευρέως γνωστό ως «δυϊκό»). Αυτό σημαίνει ότι το εκπαιδευτικό σύστημα που εφαρμόζεται συνδυάζει τη θεωρητική και εργαστηριακή εκπαίδευση στην τάξη, με την αμειβόμενη Μαθητεία¹⁸ (υλοποίηση προγράμματος μάθησης σε εργασιακό χώρο) σε επιχειρήσεις του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα. Κατά τη διάρκεια του ως άνω προγράμματος οι μαθητές αμειβονται, ασφαλιζονται από τον εργοδότη τους και τυγχάνουν και άλλων παροχών, όπως προβλέπονται από τις κείμενες διατάξεις. Κατά την έναρξη της Μαθητείας (υλοποίησης του προγράμματος μάθησης σε εργα-

10 Παρόλες τις ελλείψεις είναι ενδιαφέρον ότι στο νεοϊδρυθέν ελληνικό κράτος οι πρώτοι νόμοι που αφορούσαν την ίδρυση εργασιακών υποχρέωναν τους ιδιοκτήτες να πάρουν μαθητευόμενους για να μάθουν της τέχνη όπως αναφέρει ο Μ. Ρηγινός στην εργασία του «Μορφές παιδικής εργασίας στην Βιομηχανία και τη Βιοτεχνία» (Αναλυτικά βλ. Κ. Κασιμάτη (2001), Δομές και Ροές. Το φαινόμενο της κοινωνικής και επαγγελματικής κινητικότητας, Αθήνα: Gutenberg).

11 Βλ. Παπαγεωργίου Γ. (1986), *Η Μαθητεία στα επαγγέλματα (16ος-20ός αιώνας)*, Αθήνα: Εκδόσεις Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς..

12 Βενιέρης Δ. (2015), *Κοινωνική Πολιτική. Έννοιες και σχέσεις*, Αθήνα: Τόπος.

13 Esping -Andersen G. (2014), *Οι τρεις κόσμοι του καπιταλισμού της ευημερίας*, Αθήνα: Τόπος.

14 «Σαράντα πέντε μάστοροι κι εξήντα μαθητάδες γιοφύρι-ν-εθεμέλιωναν στην Άρτας το ποτάμι» κάνει λόγο ένα από τα γνωστότερα ποιήματα - Το γεφύρι της Άρτας- της λαϊκής παράδοσης.

15 Πάπαρη Κ. (2021), «Ιχνηλατώντας στη μυθοπλασία αποτυπώματα της οικονομικής δραστηριότητας: Επαγγελματοβιοτέχνες και έμποροι στη λογοτεχνική παραγωγή από τον 19ο στον 21ο αιώνα», στο *Αναπαραστάσεις των Επαγγελματοβιοτεχνών στη ζωγραφική, τον κινηματογράφο και τη λογοτεχνία*, Αθήνα: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ.

16 Ενδεικτικά βλ. Θανοπούλου, Μ. (2022). [Προς μια προφορική ιστορία του συνδικαλισμού στον κλάδο επισκευής αυτοκινήτου: Διαδρομές μνήμης και διαδρομές ζωής συνδικαλιστών της ΕΟΒΕΑΜΜ](#). Αθήνα: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

17 Ποταμιάνος, Ν. (2019), *1919-2019 100 χρόνια ΓΣΕΒΕΕ*. Αθήνα: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

18 <https://www.dypa.gov.gr/mathitia>

σιακό χώρο) μεταξύ εργοδότη, μαθητή και Σχολής υπογράφεται «Σύμβαση Μαθητείας», στην οποία αναφέρεται ο χρόνος έναρξης και λήξης της Μαθητείας, καθώς και οι υποχρεώσεις, τόσο του εργοδότη, όσο και του μαθητή.

Για πολλά χρόνια, οι Σχολές Μαθητείας του πρώην ΟΑΕΔ είχαν ιδιαίτερα σημαντική θέση στην τροφοδότηση με εξειδικευμένους τεχνίτες και επαγγελματίες σημαντικών κλάδων της ελληνικής οικονομίας. Υπήρξαν όμως και χρονικές περιόδους που η «λάμψη» των Σχολών αυτών «ξεθώριασε» στην ελληνική κοινωνία, όπως και συνολικά της επαγγελματικής/τεχνικής εκπαίδευσης, τόσο λόγω της στροφής του αναπτυξιακού μοντέλου της Ελλάδας προς τις υπηρεσίες, όσο και του σημαντικού ρόλου που απέκτησε η τριτοβάθμια εκπαίδευση, η οποία αποτέλεσε βασική στρατηγική «κοινωνικής κινητικότητας», κυρίως για τα μικροαστικά και αγροτικά στρώματα της ελληνικής κοινωνίας¹⁹, και που φάνηκε να δίνει πρόσβαση σε «καλύτερες» (από άποψη κύρους και αμοιβών) θέσεις εργασίας. Αυτό φυσικά, όπως δείχνει έρευνα του CEDEFOP²⁰, δεν είναι αποκλειστικά ελληνικό φαινόμενο, είχε όμως για δεκαετίες σημαντικές επιπτώσεις στην μη «ελκυστικότητα» της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ελλάδα ως εκπαιδευτικής διαδρομής, από τις οικογένειες για τα παιδιά τους.

Έτσι, η «μαθητεία» και η αναμόρφωσή της, με τρόπο τέτοιο που να ανταποκρίνεται

στα διεθνή πρότυπα, δεν αποτέλεσε εθνική προτεραιότητα. Όμως, την περίοδο της δημοσιονομικής κρίσης, η «επένδυση» στο θεσμό της Μαθητείας φάνηκε ως βασικό εργαλείο που θα μπορούσε να συμβάλει στη μείωση της ανεργίας των νέων στην Ελλάδα, τα ποσοστά της οποίας ήταν τότε «συντριπτικά»²¹, και τη σύνδεση τους με την αγοράεργασίας. Στο πλαίσιο αυτό, απόπειρες επέκτασης του θεσμού της μαθητείας έχουμε με το Ν. 4186/2013²² με την διαμόρφωση του γνωστού ως «Έτους Μαθητείας» στα Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑΛ), εισάγοντας δηλαδή, για πρώτη φορά, τη δυνατότητα Μαθητείας σε μεταδευτεροβάθμιο επίπεδο. Σημαντικό σταθμό στη διαμόρφωση του συστήματος Μαθητείας στην Ελλάδα αποτελεί ο Ν. 4763/2020²³ που αφορούσε τη μεταρρύθμιση του εθνικού συστήματος επαγγελματικής εκπαίδευσης, κατάρτισης και δια βίου μάθησης (Μεταλυκειακό Έτος – Τάξη Μαθητείας). Παρόλα αυτά, οι παρεμβάσεις αυτές εν μέρει μπορούν να ονομαστούν «Μαθητεία», επαναλαμβάνω αν θέλουμε να ακριβολογούμε λαμβάνοντας υπόψη του παράδειγμα του δυικού συστήματος εκπαίδευσης, και περισσότερο προσιδιάζουν σε «Πρακτική Άσκηση». Αξίζει πάντως να αναφέρουμε ότι η Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (πρώην ΟΑΕΔ) εξακολουθεί να έχει, ακόμα και σήμερα, κομβικό ρόλο στη Μαθητεία και την εφαρμογή του δυικού συστήματος εκπαίδευσης στη χώρα μας. Στις Σχολές Μαθητείας της ΔΥΠΑ η φοίτηση διαρκεί δύο

19 Α. Χατζηγιάννη & Δ. Βαλάση (2009), «Ανώτατη Εκπαίδευση και Αναπαραγωγή των Διακρίσεων: 'η μικρή και η μεγάλη πόρτα' στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση», στον Συλλογικό Τόμο, Τάσεις κοινωνικού μετασχηματισμού στην Αθήνα του 21ου αιώνα,, εκδ. ΕΚΚΕ, 2008, σσ. 207 – 245.

20 Βαλάση Δ. (2017), «Οι απόψεις των ευρωπαϊών πολιτών για την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση. Μερικά πρώτα αποτελέσματα της έρευνας γνώμης του CEDEFOP για την ΕΕΚ», *Ενημερωτικά Σημειώματα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ*, Αθήνα: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ.

21 Αλ. Ιωαννίδης (2023) ...ο.π.π..

22 ΦΕΚ 258/Α/8.12.2014.

23 ΦΕΚ 254/Α/21.12.2020.

σχολικά έτη, κατά τη διάρκεια των οποίων οι μαθητευόμενοι παρακολουθούν θεωρητικά και εργαστηριακά μαθήματα στις ΕΠΑΣ²⁴, και, παράλληλα, συμμετέχουν σε πρόγραμμα μάθησης σε εργασιακό χώρο σε εργασίες συναφείς προς την ειδικότητά τους.

Αναφορικά με τον **δεύτερο άξονα** μπορούμε να διαπιστώσουμε τα εξής: συνολικά, η εξελικτική πορεία, ιστορική και θεσμική, της Μαθητείας στην Ελλάδα, εμπεριέχει μια μεγαλύτερη έμφαση στην ανάμειξη των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στα προγράμματα Μαθητείας. Καθώς το παρόν workshop εμπεριέχει, στην ουσία του, την ανάδειξη του διαλόγου μεταξύ Γερμανών και Ελλήνων επιστημόνων και εκπροσώπων κοινωνικών φορέων, είναι σημαντικό όλοι/όλες να μπορούμε να έχουμε μια ξεκάθαρη εικόνα «για το τι εννοούμε όταν μιλάμε για μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις στην Ελλάδα». Αυτό έχει διττό στόχο, αφενός να εντοπίσουμε τις διαφορές που με τη σειρά τους θα έχουν επιπτώσεις και στο μοντέλο Μαθητείας που κάθε χώρα επιλέγει και αφετέρου για να αποφευχθεί οποιαδήποτε αντίληψη «περί εξωτισμού» ή στην καλύτερη περίπτωση «ευρωπαϊκής ιδιαιτερότητας» για την ελληνική περίπτωση. Ειδικότερα, οι ΜμΕ αποτελούν τον κύριο μοχλό οικονομικής ανάπτυξης και δημιουργίας θέσεων απασχόλησης.²⁵

Στην Ευρώπη, σύμφωνα με το τελευταίο ενημερωτικό δελτίο SME Fact Sheet²⁶, οι ΜμΕ αποτελούν το 99,8% των επιχειρήσεων ενώ στην Ελλάδα αντιπροσωπεύουν το 99,9% των επιχειρήσεων. Μάλιστα, η συντριπτική πλειονότητα αυτών τόσο στην Ελλάδα (δηλ. το 94,4%) όσο και στην Ευρώπη (δηλ. το 93,7%) είναι επιχειρήσεις με λιγότερους από 10 εργαζόμενους. Στην Ελλάδα έντονη είναι και η παρουσία των αυτοαπασχολούμενων οι οποίοι αποτελούν σχεδόν το 30% των απασχολούμενων²⁷. Ο κοινωνικός χώρος των ΜμΕ διακρίνεται από έντονη διαφοροποίηση στο εσωτερικό του με αποτέλεσμα αυτές να «κυμαίνονται από ελεύθερα επαγγέλματα και πολύ μικρές επιχειρήσεις στον τομέα των υπηρεσιών μέχρι μεσαίες βιομηχανικές επιχειρήσεις, και από παραδοσιακές βιοτεχνίες μέχρι νεοφυείς επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας. Κυρίαρχος τομέας δραστηριότητας των ΜμΕ στη Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένων και των ατομικών επιχειρήσεων, είναι το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, ενώ έπονται οι επαγγελματικές και τεχνικές υπηρεσίες, η παροχή καταλύματος, οι κατασκευές και η μεταφορά και αποθήκευση»²⁸.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, αναφορικά με τον **τρίτο άξονα** της εισήγησης για **τα πλεονεκτήματα και τις προκλήσεις** από την εφαρμογή της μαθητείας στις ΜμΕ.

24 Πλέον οι ΕΠΑΣ ΔΥΠΑ εντάχθηκαν στο επίπεδο 3 του εθνικού συστήματος επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΕΣΕΕΚ), από κοινού με τις ΕΣΚ. Το λεγόμενο «Μεταλυκειακό Έτος - Τάξη Μαθητείας» των ΕΠΑΛ εντάχθηκε στο επίπεδο 5 του ΕΣΕΕΚ (μαζί με τα ΙΕΚ).

25 CEDEFOP (2015), [Η Μαθητεία στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις Πώς οι ΜΜΕ θα την εντάξουν μόνιμα στη λειτουργία τους](#), Ενημερωτικό Σημείωμα (Νοέμβριος 2015Α).

26 European Commission, SME Performance Review, https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/sme-strategy/sme-performance-review_en#paragraph_885.

27 Πρωτοπαπαδάκης Π. (2018), «Η αυτοαπασχόληση στην Ευρώπη και την Ελλάδα: Διαχρονική επιλογή και ανθεκτική πραγματικότητα», Ερευνητικά Κείμενα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, no 1, σσ: 1 - 32

28 Γ. Στουρνάρα: «Ο ρόλος των μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (ΜμΕ) στην Ελληνική Οικονομία» στο συνέδριο των ΓΣΕΒΕΕ & ΕΕΑ: «Οι προκλήσεις των μικρών επιχειρήσεων σε ένα μεταβαλλόμενο οικονομικό περιβάλλον» (22.09.2023). Διατίθεται στο: <https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-typoy/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=a66cdf8e-168b-4cd1-86b9-4f7de3e8f4fd>

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα έρευνας²⁹ του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, τα **πλεονεκτήματα** της μαθητείας για τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις μπορούν να συνοψισθούν στα ακόλουθα σημεία:

1. Αντιμετώπιση της έλλειψης εξειδικευμένου προσωπικού και διαμόρφωση νέων ειδικευμένων εργαζομένων.
2. Κατά τη διάρκεια της Μαθητείας σε μια επιχείρηση, οι μαθητευόμενοι έχουν τη δυνατότητα να κατανοήσουν την ιδιαίτερη κουλτούρα της, άρα και να ενταχθούν με σχετική ευκολία σε αυτήν στο μέλλον, υπηρετώντας ταυτόχρονα τους ιδιαίτερους στόχους της.
3. Η προσφορά «ποιοτικών» θέσεων Μαθητείας εκτιμάται πως δίνει στις επιχειρήσεις δυνατότητες για τη βελτίωση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητάς τους.
4. Τις βοηθά ακόμη και να ενισχύσουν τον καινοτόμο χαρακτήρα τους. Οι μαθητευόμενοι συχνά διαθέτουν φρέσκιες ιδέες και λειτουργούν αναζωογονητικά για το εργασιακό περιβάλλον.
5. Τα προγράμματα Μαθητείας βοηθούν τις επιχειρήσεις στην εξοικονόμηση του πρόσθετου κόστους που σχετίζεται με την αναζήτηση και την «προσαρμογή» προσωπικού στις ιδιαίτερες ανάγκες της κάθε επιχείρησης.
6. Μετά την ολοκλήρωση της Μαθητείας η επιχείρηση έχει πλήρη εικόνα των δεξιοτήτων και των προσόντων των

μαθητευόμενων και το πώς μπορεί να τους αξιοποιήσει με τον καλύτερο τρόπο.

Όμως, υπάρχουν και σειρά **προκλήσεων** που αντιμετωπίζουν οι μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις που καθορίζουν τη συμμετοχή τους ή όχι σε προγράμματα μαθητείας. Και πάλι βάσει ερευνητικών αποτελεσμάτων μελέτης τους ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ³⁰ μπορούμε να αναφέρουμε τις εξής:

1. Οι μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις στερούνται τους απαραίτητους ανθρώπινους πόρους, για να υποστηρίξουν το όλο εγχείρημα της Μαθητείας. Παρά το γεγονός, όπως έχει δείξει τόσο η ευρωπαϊκή όσο και η ελληνική εμπειρία, ότι η Μαθητεία είναι εφικτή και με πολύ καλά αποτελέσματα στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, εντούτοις οι μεγάλες επιχειρήσεις έχουν περισσότερες δυνατότητες να παρέχουν οργανωμένη ενδο-επιχειρησιακή εκπαίδευση και τμήματα διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού.
2. Οι πολύ μικρές επιχειρήσεις, ενδέχεται να αντιμετωπίζουν, και λόγω του μεγέθους τους, επιπλέον δυσκολίες έναντι των επιχειρήσεων μεγαλύτερου μεγέθους στη διαμόρφωση θέσεων Μαθητείας σε αυτές. Μία από αυτές τις δυσκολίες είναι ότι, στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις στην Ελλάδα, μιλάμε συχνά για «solo performance», για «one-man show»/ «one-woman show», με τον επιχειρηματία να καλείται να φέρει εις πέρας πολλαπλούς ρόλους (συμπεριλαμβανομένου του ρόλου του εκπαιδευτή).

29 Λαλιώτη Β. (2021), [Θέσεις μαθητείας στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις: όροι, προκλήσεις και προϋποθέσεις](#), Αθήνα: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ.

30 Λαλιώτη, Β. (2021),ο.π..

3. Δεν είναι σπάνιο να εκφράζεται ανησυχία από τους επιχειρηματίες για την «αμφίβολη» διάθεση των μαθητευομένων να αναλάβουν «δέσμευση» απέναντι στην επιχείρηση, στην οποία εκπαιδεύονται, παραμένοντας σε αυτήν και μετά το πέρας των σπουδών τους.
4. Υπάρχουν περιπτώσεις επιχειρηματιών που αναφέρουν ότι το επίπεδο των δεξιοτήτων, που απέκτησαν οι μαθητευόμενοι κατά τη διάρκεια της προ μαθητείας «θεωρητικής» εκπαίδευσής τους, δεν ανταποκρίνεται στα ζητούμενα των επιχειρήσεων με επάρκεια (ιδίως όσον αφορά στις λεγόμενες «οριζόντιες» δεξιότητες (soft skills) των μαθητευομένων, π.χ. την ικανότητά τους για επικοινωνία και προσαρμογή ή ομαδική εργασία).
5. Ζήτημα φαίνεται να αποτελεί ότι οι μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις δυσκολεύονται να «σηκώσουν» τα διοικητικά βάρη της συμμετοχής σε προγράμματα Μαθητείας και να χειριστούν τον μεγάλο όγκο της γραφειοκρατίας που σχετίζεται με τη συμμετοχή αυτή.
6. Ο αριθμός των διατάξεων/κανονισμών που διέπουν την προσφορά θέσεων Μαθητείας εκτιμάται επίσης ότι είναι πολύ μεγάλος.

Συνοψίζοντας:

- Η έλλειψη πόρων, καθώς και χρόνου, από την πλευρά των επιχειρήσεων, η απουσία προηγούμενης, σχετικής εμπειρίας, η έλλειψη τεχνογνωσίας από μέρους τους για την προσέγγιση και την επιλογή των

πλέον κατάλληλων υποψηφίων, όπως και του κατάλληλου εξοπλισμού, χώρων-υποδομών «φιλοξενίας» μαθητευομένων και κατάλληλων εκπαιδευτών για την ενδοεπιχειρησιακή εκπαίδευση των μαθητευομένων, φαίνεται να λειτουργούν ανασταλτικά για την προσφορά θέσεων Μαθητείας από τις μικρές και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις.

- Επιπρόσθετα, είναι δυνατόν οι επιχειρήσεις να παρουσιάζουν έλλειμα γνώσης στις λεγόμενες «σύγχρονες ή/και αναδυόμενες δεξιότητες» (π.χ. ψηφιακές δεξιότητες, δεξιότητες που αφορούν στην εξ αποστάσεως διάδραση με πελάτες, οι ανάγκες σε δεξιότητες που προκύπτουν ευρύτερα από τον ψηφιακό μετασχηματισμό³¹, κ.ο.κ.).

Τα ελλείματα αυτά είναι δυνατόν να συμβάλλουν στο να μην αξιοποιείται εκτενώς η Μαθητεία από τις επιχειρήσεις ως εργαλείο αναζήτησης μελλοντικών εργαζομένων. Η πρόοδος, η συνεχής επένδυση σε πρωτοβουλίες μαθητείας, σε συνδυασμό με αποτελεσματικά μέτρα πολιτικής και τη συνεργασία των ενδιαφερομένων μερών (stakeholders), είναι απαραίτητη για την απελευθέρωση του πλήρους δυναμικού της μαθητείας για τις ΜμΕ στην Ελλάδα και την οικοδόμηση μιας ανθεκτικής και χωρίς αποκλεισμούς οικονομίας για το μέλλον. Ειδικότερα, ιδιαίτερη προστιθέμενη αξία για την αντιμετώπιση των παραπάνω ζητημάτων αποτελούν σίγουρα η ανάληψη πρωτοβουλιών για τη μεγαλύτερη συμβολή των κοινωνικών εταίρων στην ενημέρωση των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων για τη Μαθητεία και τη συμμετοχή τους στα σχετικά προγράμματα.

Κλείνοντας σιγά-σιγά, αξίζει να γίνει αναφορά στην κινητοποίηση της ΓΣΕΒΕΕ, όπως και του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, με στοχευμένες δράσεις ενημέρωσης όχι μόνο για την ενίσχυση της συμμετοχής των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων σε προγράμματα Μαθητείας αλλά κυρίως για την ανάπτυξη μιας «επιχειρησιακής κουλτούρας» υπέρ της Μαθητείας.

Μια τελευταία επισήμανση που είναι δυνατόν να αφορά όχι μόνο τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις αλλά και τις μεσαίες και τις μεγάλες επιχειρήσεις στην Ελλάδα, και ίσως εδώ να υπάρξει και κάποια ανατροφοδότηση από τους Γερμανούς εκπροσώπους και να αναπτυχθεί μια συζήτηση μέσα και από τη δική τους εμπειρία: *Πέρα από ό, τι αναφέρθηκε ως πρόκληση, ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα είναι το αμιγώς «παιδαγωγικό» / «εκπαιδευτικό» / «μαθησιακό» θέμα: ο μέντορας, ο εκπαιδευτής σε μια επιχείρηση,*

ο ίδιος ο επιχειρηματίας μεταδίδει στην πραγματικότητα «αυτό που ήδη ξέρει». Αυτό όμως «που ήδη ξέρει» μπορεί να είναι επικεντρωμένο σε μια γνωστική περιοχή της ευρύτερης ειδικότητας όπως αυτή είναι δυνατόν να περιγράφεται στο Επαγγελματικό Περίγραμμα της. Ακόμα και «αναδυόμενα» και «καινοτόμα» κομμάτια μιας ειδικότητας είναι δυνατόν να μην αξιοποιούνται. Η ΓΣΕΒΕΕ θεωρεί ότι σε αυτό το καθαρά παιδαγωγικό ζήτημα θα πρέπει να υπάρξει «υποστήριξη των επιχειρήσεων, και δη των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων, αλλά γιατί όχι και των μεσαίων και των μεγαλύτερων επιχειρήσεων». Επί της ουσίας, στο σημείο αυτό πλέον εισέρχεται το ερώτημα «ποια είναι, ή ποια θα έπρεπε να είναι η σχέση του σχολείου ως χώρου ανάπτυξης της γνώσης με τις επιχειρήσεις». Και στη ΓΣΕΒΕΕ υπάρχει η βαθιά πεποίθηση ότι αυτά τα δύο θα πρέπει να συνομιλούν ουσιαστικά.

Έτος Ίδρυσης 2006

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

imegsevee.gr

Αθήνα

Αριστοτέλους 46, 104 33
210-8846852
info@imegsevee.gr

Θεσσαλονίκη

Κωλέττη 24, 54627
2310-545967, 2310-517843
thessaloniki@imegsevee.gr

Πάτρα

Πανεπιστημίου 170, 264 43
2610-438557
patra@imegsevee.gr

Ηράκλειο

Βασιλείου Πατρικίου 11, 71409
2810-361040, 2810-361080
iraklio@imegsevee.gr

Λάρισα

Καστοριάς 2α, 41335
2410-579876-7
larisa@imegsevee.gr

Ιωάννινα

Σταύρου Νιάρχου 94, 45500
26510-44727
ioannina@imegsevee.gr